

ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ „ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР”

Факултет „ Международна икономика и администрация ”

Катедра „ Международна икономика и политика ”

Ивелина Константинова Андреева

**ИНВЕСТИЦИОННИ ВЪЗМОЖНОСТИ НА
СЪВРЕМЕННАТА ЕВРОПЕЙСКА ОБЩИНА –
ОБЩИНА ПОПОВО**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд

за присъждане на образователна и научна степен „доктор”

Професионално направление „Икономика”

Докторска програма „Световно стопанство и МИО”

Научен ръководител: **Проф. д. ик. н. Станка Тонкова**

Рецензенти: **Проф. д. ик. н. Лилия Каракашева**

Проф. д. ик. н. Нина Янкова

Варна

2012

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита пред научно жури от катедра „Международна икономика и политика” към факултет „Международна икономика и администрация” при ВСУ „Черноризец Храбър” – гр.Варна.

Дисертационният труд е структуриран от въведение, изложение от три глави, заключение, 7 приложения и списък с използваната литература, в т.ч. закони и международни документи, конвенции, договори и споразумения – общо 109 (52 литературни източника на български и 30 източника на английски език, както и 21 допълнителни нормативни и стратегически документа) в общ обем от 210 страници, от които 182 страници основен текст, включително 27 таблици, 6 диаграми и 4 фигури.

Авторът на дисертационния труд е докторант на свободна докторантура в катедра „Международна икономика и политика” към факултет „Международна икономика и администрация” при ВСУ „Черноризец Храбър”- гр.Варна.

Докторантът изказва своята благодарност на научния си ръководител, на ръководителя на катедра „Международна икономика и политика”, на декана на факултет „Международна икономика и администрация” и на колектива на катедра „МИП” за напътствията и препоръките.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на .....год. от ..... часа в зала ..... на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър” на открито заседание на научното жури. Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се в кабинет А 216.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност и значимост на темата

Икономическият растеж във всяка община се реализира под въздействието на комплекс от фактори. Определящо място сред тях в съвременните условия заемат инвестиционната привлекателност и акумулираните ресурси в общината. В условията на икономическа криза се налага да се търсят нови възможности за модернизация и обновяване на водещите отрасли чрез инвестиции от местни и чуждестранни агенти. Глобализацията и евроинтеграцията увеличава както възможностите, така и конкуренцията между общините и стопанските субекти за привличане на инвестиции. **Местните социално-икономически, технологични и екологични условия определят сравнителните предимства на общините и следователно – възможностите им да привличат и задържат инвеститори.**

При формулиране насоките за разкриване на възможности за повишаване на инвестиционната активност на общините е наложително да се отчитат новите реалности, които поставят икономиката и индустрията на всяка европейска община в качествено нова ситуация, както в национален, така и в международен аспект, а именно:

Първо, Европейските структури създават благоприятни предпоставки за чуждите предприемачи, тъй като основният принцип, върху който се гради ЕС е свободното движение на капитали, стоки и хора.

Второ, новото международно разделение на труда и това в страната изисква приоритет на онези сектори, които се основават на нови знания и висок интелект, по-високо качество и по-малко разходи за суровини, материали, горива и енергия.

Трето, финансовите ресурси от европейските фондове подобряват транспортната, съобщителната и социалната инфраструктура и съдействат за повишаване на инвестиционната атрактивност на регионите.

Провежданите макроикономически, монетарни и фискални политики влияят върху местните общности. Националната нормативна база и други условия на правната среда също въздействат върху формирането на местната бизнес-среда, която да подпомага местното икономическо развитие. Децентрализацията на функциите на правителството продължава и частните предприемачи стават все по-мобилни. Общините трябва да осъзнават както възможностите, така и заплахите, произтичащи от този процес. След дълъг и болезнен период на преход, последван от реформа към фискална децентрализация, България се изправя пред две основни предизвикателства, свързани с общинските инвестиции:

- как да се осигурят адекватни инвестиционни равнища на общините, за да се преодолее натрупаното изоставане на страната по отношение поддържането и изграждането на общинската инфраструктура;

- как да се усвои огромната финансова помощ от ЕС, до която общините имат достъп и за което са необходими значителни собствени средства за съфинансиране.

Налице са достатъчно нерешени проблеми, предизвикани и от развилата се финансово-икономическа глобална криза. Те се отнасят с особена сила до:

- условията и предпоставките за подобряване на инвестиционната среда и активизиране на инвестициите;
- оценяване на отрасловите и регионалните аспекти на инвестиционната привлекателност и активност на инвеститорите;
- създаване на реални възможности и предпоставки за насърчаване и усъвършенстване структурата на инвестициите, за повишаване на тяхната ефективност.

Ето защо проблемът за подобряване на **инвестиционния капацитет на общината**, който обхваща както усъвършенстването на инвестиционната политика на общината и факторите за насърчаване на инвестициите и регионално развитие, така и маркетинга - е обект на особено внимание в разработките на редица чуждестранни и български учени – З. Боди, Ал. Кейн¹, Ул. Шарп², Ф. Котлър³, Пл. Орешарски⁴, Ст. Тонкова⁵, Б. Борисов⁶, Н. Янкова⁷ и др. В резултат на изследванията в тази област са постигнати определени резултати относно характеристиките и структурата на инвестиране в общините, показателите и методите за оценка на тяхната ефективност, развитие на общинските финанси, различията в инвестиционния капацитет на общините, ролята на местната власт за социално-икономическото и регионално развитие и др.

Инвестициите не са панацея за разрешаване на всички проблеми, стоящи пред общината, но са мощен импулс за динамизиране развитието на местно ниво. Капитали, постъпили и постъпващи в общината, променят качествено икономическия ландшафт, като създават заост, генерират по-висок жизнен стандарт и правят не само даден регион, а и страната ни част от международното разделение на труда. Това налага да се търсят нови възможности, начини и пътища за издигане на техническото, технологичното и продуктово равнище на общината, което ще допринесе за развитието на страната като цяло. Нещо повече. Всяка община се характеризира с уникални местни условия, които могат да подпомогнат или възпрепятстват нейното икономическо развитие. Общините от един или от няколко региона се кон-

¹ **Bodie Z., Kane A., Marcus A.**, Essential of Investment, McGraw-Hill Companies, 2001.

² **Шарп У.** и кол. Инвестиции, изд „ИНФРА-М”, Москва, 1999.

³ **Kotler, P., Asplund, C., Rein, I. and Haider, H.D.**, Marketing Places Europe: Attracting Investments, Industries and Visitors to European Cities, London: Pearson Education, 1999

⁴ **Орешарски П.**, Анализ и управление на инвестициите, изд. „Люрен” София 1997г

⁵ **Тонкова Ст.**, Иновационната политика на Република България в предприєдинителния процес към ЕС, Годишник на СА „Д.А. Ценов”, Свищов, 2004г.; Тонкова С., Локализационният избор, Абгар 2002

⁶ **Борисов, Б.**, Устойчиво развитие на общините, АИ "Ценов", Свищов, 2002

⁷ **Янкова, Н.**, Териториални различия в България – тенденции, фактори и политики, АИ „проф.Марин Дринов, София, 2010

курурат, за да привлекат както външни, така и местни инвестиции, макар че съществуват възможности да работят заедно, за да подпомогнат не само собствения си растеж, но и да окажат по-широко регионално въздействие.

Актуалността и значимостта на проблема за инвестиционните възможности на общините и съществуването на редица нерешени въпроси в тази област обуславят не само избора на темата, целта и задачите, обекта и предмета, но и структурата, и логиката на дисертационния труд. Актуалността на изследването произтича от членството на България в ЕС. То изисква страната ни да изгради адекватна политика, определяща мястото на българските общини в структурата на политическия, икономическия и социален живот в страната, както и да подчини функциите им на основните принципи, залегнали в европейската харта за местно самоуправление.

Значимостта на изследването се свързва и с все по-засилващата се роля на местното самоуправление. Функционирането на общините в република България е в пълна зависимост от доброто сътрудничество между централната и местната власт. Правилно провежданата политика на децентрализация би дала възможност за оптимизиране на финансовите решения в публичния сектор. Това от своя страна трябва да се съпътства с подобряване на качеството и количеството на местните услуги. Тези услуги трябва да отговарят в максимална степен на предпочитанията на населението и бизнеса на съответната пространствена конфигурация.

2. Обект и предмет на изследването

Обект на изследване в дисертационния труд са инвестиционните възможности на съвременната община. **Предметът на изследването** е фокусиран върху подходите за привличане на инвестиции в българската община за провеждане на активна инвестиционна политика.

3. Цел и задачи на изследването. Теза

Основната цел е: чрез междудисциплинарно интерпретиране на подходи за практическата реализация на привличане на инвестиции да се изведат идеи от теоретико-методологически характер, които проверени в определена степен по емпиричен път, да спомогнат за повишаване на инвестиционните възможности на българската община. Постигането на целта се реализира чрез система от взаимосвързани **задачи** на изследването:

- характеризиране на финансовата децентрализация и разкриване на особеностите и значимостта на местните финанси и услуги за осъществяване на общинската инвестиционна политика;

- открояване на ролята на регионалната и общинска политика като концептуална и управленска програма, определяща потребността от инвестиции в общината;
- анализиране и оценяване на възможностите на прилагани инструменти за повишаване на инвестиционните възможности на общината за реализиране на общинската инвестиционна политика;
- очертаване на състоянието на възможностите на местните финанси за реализиране на инвестиционната политика на община Попово през призмата на управленския и административен капацитет за идентифициране на основните проблеми, пред които е изправена местната власт на общинско равнище.
- обосноваване на възможности за повишаване на инвестиционните възможности на община Попово чрез подобряване на местните условия и услуги, повишаване на административния капацитет и използването на инструментариума на активния маркетинг.

Основна **изследователска теза**: философията на инвестиционните възможности на общината се обуславя едновременно както от даденостите на средата (местните условия и услуги), органически е свързана с потребността за формиране и поддържане на динамично равновесие между тях, така и от централните и местните власти да следват линия на изпреварваща позиция по отношение на създаването на благоприятна бизнес и жизнена среда чрез прилагане инструментите на активния маркетинг.

4. Методология на изследването

Методологията на изследването на инвестиционните възможности на съвременната община в настоящия дисертационен труд се основава на редица подходи и методи, по-конкретно на системния подход и метода на анализа и синтеза, метода на наблюдението, анкетното проучване, както и на аналитични методи – дискриптивни и статистически. В дисертационния труд са представени резултати от проведени собствени проучвания, както и от обработена от докторанта информация, получена от представители на местната администрация и фирми на територията на община Попово.

Широкообхватността и сложността на процеса за повишаване на инвестиционните възможности на съвременна европейска община наложи при разработване на дисертационния труд да се въведат някои ограничения, а именно: поставяне на акцент в изложението на възможностите на българските общини в разглежданата област върху прилагането на подхода на финансовата децентрализация в България, без да се стига до конкретиката на обстоятелствата в останалите страни-членки на ЕС.

5. Обща постановка за информационното осигуряване

Информационното осигуряване на анализа в дисертационния труд се основава на проучването на монографии, студии, статии и доклади на български и чуждестранни автори в областта на управлението, регионалната икономика, публичната администрация, стратегическото планиране и икономическата теория. Използване базите данни като Emerald Insight, Google Scholar. Проучени са множество документи на Европейския съюз, нормативни актове на европейското и българското законодателство, работни доклади и становища на европейските управляващи институции, резултати от проведени специализирани проучвания, тематични справочни издания и речници, както и информация от официални интернет източници на европейски и български административни органи. Използвана е информация от Националния статистически институт, Министерство на финансите, Министерство на регионалното развитие и благоустройството, Националното сдружение на общините и др. Разгледан е опитът на общини при използването на маркетинг инструменти за привличане на инвеститори. Осъществено е авторово анкетно проучване в рамките на общината и прилежащите ѝ населени места, а също така и на бизнес организациите в общината, за идентифициране на основните проблеми, възникващи при провеждането на местната инвестиционна политика и за фокусиране на областите, в които необходимостта от промени и усъвършенстване е най-значима.

6. Обем и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд е структуриран от въведение, изложение от три глави, заключение, 7 приложения и списък с използваната литература, в т.ч. закони и международни документи, конвенции, договори и споразумения – общо 109 (52 литературни източника на български и 30 източника на английски език, както и 21 допълнителни нормативни и стратегически документа) в общ обем от 210 страници, от които 182 страници основен текст, включително 27 таблици, 6 диаграми и 4 фигури.

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

ВЪВЕДЕНИЕ

Глава първа. СТАТУС НА СЪВРЕМЕННАТА ОБЩИНА И ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ИНВЕСТИЦИИ

1.1 Финансова децентрализация

1.1.1. Същност и показатели на децентрализацията, определящи мястото на България в ЕС

1.1.2. Предизвикателства, свързани с общинските инвестиции

1.2. Правен статут на общината

1.2.1 Правен субект, функции и стопанска дейност на общината

1.2.2 Право на сдружаване на общините

1.3. Регионална и общинска политика, определяща инвестиционните потребности на общината

1.3.1 Регионална политика на ЕС

1.3.2 Общински план за развитие

1.3.3 Инвестиционни приоритети и програма на община

1.4. Финансиране на инвестиционната политика на общината

1.4.1. Същност и механизъм на капиталовото финансиране

1.4.2. Източници на капиталовото финансиране на общините

Глава втора. ПРИВЛИЧАНЕ НА ИНВЕСТИЦИИ В СЪВРЕМЕННАТА ЕВРОПЕЙСКА ОБЩИНА

2.1. Условия и фактори, определящи инвестиционната активност на общините

2.2. Инструменти за повишаване на инвестиционната активност на общините

2.2.1 Ефективен маркетинг на община

2.2.2. Лобиране в европейски институции и международно сътрудничество

2.2.3 Прилагане модела на ПЧП

Глава трета. АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ИНВЕСТИЦИОННИЯ КЛИМАТ В ОБЩИНА ПОПОВО

3.1. Статус на бизнес средата в община Попово

3.1.1 Географско разположение. Техническа и технологична среда

3.1.2. Икономическа среда

3.1.3. Демографски и социални променливи

- 3.1.4. Енергетика и околна среда
- 3.2. Инвестиционна политика на община Попово
  - 3.2.1 Финансов анализ на потенциала за инвестиционен избор на община Попово за периода 2009 -2011г
    - 3.2.1.1 Анализ на приходите в бюджета за 2009-2011г
    - 3.2.1.2 Анализ на разходната част в бюджета на община Попово за 2009-2011.Капиталови разходи
  - 3.2.2 Усъвършенстване на капиталовото финансиране на инвестиционната политика на община Попово
  - 3.2.3 Подобряване на капацитета на община Попово при усвояване на средства по структурните фондове
- 3.3. Местни условия за привличане на инвеститори в община Попово
  - 3.3.1 Местни данъци и такси
  - 3.3.2 Общински терени
  - 3.3.3 Качество на административните услуги. Ниво на корупция
  - 3.3.4 Управленски и административен капацитет
- 3.4. Възможности за подобряване на инвестиционния климат в община Попово и управлението му чрез инструментариума на маркетинга

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

СПРАВКА ЗА ПРИНОСТИТЕ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

ПРИЛОЖЕНИЯ

III. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Въведение

Във въведението са аргументирани актуалността на темата и мотивите за нейното разработване. Дефинирани са обектът и предметът на изследването, научната цел и задачите, изследователската теза и възприетата методология.

В глава първа „СТАТУС НА СЪВРЕМЕННАТА ОБЩИНА И ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ИНВЕСТИЦИИ” са систематизирани и обобщени елементи от статуса на общината за икономическото развитие и *нейните възможности за инвестиции*. Проследено е развитието на регионалната и общинска политика, които въздействат върху *инвестиционните приоритети на общината*. Представени са правният статут, нормативната база и финансовата ориентация, както и ресурсите, които трябва да има или да привлече една община, за да *осъществява своята инвестиционна политика*.

В параграф първи „**Финансова децентрализация**” е разгледана същността на децентрализацията като важен процес за определяне на насоките за разпределение на правомощия и финансови ресурси между централното, областното и общинското равнище на управление, целящи по-ефективното и качествено предоставяне на услуги на гражданите и бизнеса. **Основният проблем**, изведен в тази част от труда, е ограниченият финансов ресурс, несъизмерим с отговорностите на общините. Това налага развитие на финансовата децентрализация – осигуряване на достатъчно собствени финансови ресурси, както и на правомощия за вземане на решения за разходването им в интерес на гражданите и на бизнеса в общината. Направен е сравнителен анализ за напредъка на България спрямо останалите унитарни държави, членуващи в Европейския съюз по отношение на процесите на децентрализация, измерен чрез следните ключови показатели: общински приходи/брутен вътрешен продукт; дял на общинските разходи в общите публични разходи; дял на общинските данъчни приходи в общите данъчни приходи; дял на общинските инвестиции в общите публични инвестиции и др.

Поставен е акцент в изложението върху по-голямата свобода по отношение *инвестиционната дейност на общините*, която дава реформата към децентрализация. Няма законово наложена приоритетност на общинските разходи, като общинските съвети сами утвърждават приоритетите, включително и за инвестиции. Липсва и ограничение върху размера на капиталовложенията, които могат да бъдат извършени със собствени и привлечени средства. Открити са някои основни предизвикателства, свързани с общинските инвестиции:

- как да се осигурят адекватни инвестиционни равнища на общините, за да се преодолее натрупаното изоставане на страната, поддръжката и изграждането на общинската инфраструктура;
- как да се усвои финансовата помощ от ЕС, до която общините имат достъп и това изисква от тях значителни собствени средства за съфинансиране;
- как да бъде разрешен въпросът за увеличаване на собствената приходна база на общините⁸, тъй като са налице някои предпоставки, които ограничават нарастването на приходите - изчерпване на потенциала на местните такси за генериране на допълнителни приходи; липса на общински правомощия по отношение на местните данъчни приходи в сравнение с останалите страни от западна Европа⁹;

В резултат на проведеното изследване се стига до извода, че процесът на децентрализация в България, а и в някои страни в Европа се реализира с бавни темпове. Нужно е радикално усъвършенстване на управлението на публичните разходи. Независимо, че използваните средства се различават в различните страни, е необходимо повишаване на ефективността на целия публичен сектор и по-голямо сътрудничество между всички заинтересовани страни. Местната финансова и инвестиционна политика зависи пряко от степента на децентрализация. Развитието на процеса на децентрализация трябва да доведе до конкуренция между отделните местни власти и до нови бизнес възможности на територията на общината.

В параграф втори „Правен статут на общината” е разгледана общината в качеството на юридическо лице със свои органи, имущество и бюджет съгласно Конституцията на Р България. Върховният закон урежда местното самоуправление като форма на децентрализация на държавната власт с цел повишаване ролята на самоуправляващите се общности при решаване на въпроси от местно значение. Общината е основната административно-териториална единица, в която се осъществява местно самоуправление. Местното самоуправление се изразява в правото и реалната възможност на гражданите и избраните от тях органи да решават самостоятелно всички въпроси от местно значение, които законът е предоставил на тяхната компетентност.

Една от благоприятните последици, произтичащи от статута на юридическо лице, придобит от българската община, е че тя има възможност да развива определена **стопанска и инвестиционна дейност**. Нашето законодателство е предоставило доста големи възможности за извършване на дейност с търговски и нетърговски характер от общините. В това от-

⁸ Финансиране на общинската инфраструктура-тематичен доклад, изготвен за Форума по местно самоуправление от работна група, Ноември 2005, София, с. 4.

⁹ Преструктуриране на данъчната система и създаване на възможност за развитие на съвременна система от местни данъци чрез преразпределение на данъчната тежест- www.self.government.bg, с.3-5

ношение българските закони са по-благоприятни от съответните нормативни актове на страните-членки на Европейския съюз. Тъй като повечето европейски общини са добре обезпечени финансово, се счита, че общината следва да се занимава изключително с присъщите си функции по задоволяване на ежедневните потребности на населението, а не да отклонява вниманието си със стопанска дейност. Затова законодателствата на страните от Европейския съюз, по принцип, допускат общините да осъществяват само такава стопанска дейност, която директно подпомага функциите по задоволяване на ежедневните потребности на населението им. В България финансовото състояние на общините е на другия полюс и проблемите пред органите на местно самоуправление и местна администрация са различни. Повечето ни общини са в тежка финансова криза и не може да им бъде отказана възможността да използват своето имущество, дори по нетрадиционен начин, за да запълнят бюджетните си празнини. Затова на общините е дадена възможност да осъществяват “търговска дейност” по смисъла на Търговския закон, с идеята че тази дейност ще генерира собствени приходоизточници. В тази част са посочени функциите на общината като самостоятелен правен субект, които определят и сферите на нейната стопанска и инвестиционна политика.

Разгледани са формите на междуобщинско и междурегионално сътрудничество. Европейската харта за местно самоуправление /ЕХМС/ дава право на сдружаване на местните власти във връзка с упражняването на техните правомощия, когато се решават задачи от общ интерес и в полза на местното икономическо развитие. Основната цел на междуобщинските сдружения е да поддържа, утвърждава и развива местното самоуправление като основна форма на местната демокрация и да защитава местните интереси. От действията на общините и сдруженията им може да се очаква косвен положителен стопански резултат, изразяващ се в подобряване на нормативната уредба, създаване условия за инвестиране и др.

В параграф трети „Регионална и общинска политика, определящи инвестиционните потребности на общината”, се поставя акцент върху ролята на регионалната политика на ЕС да насърчава ускореното социално и икономическо сближаване в съюза. Регионалната политика на ЕС се основава на финансовата солидарност. Регионалната политика дава възможност на всички региони да спомогнат за повишаване на конкурентноспособността на целия ЕС. Структурните фондове са механизмът, посредством който финансовите ресурси са пренасочват към страните-членки. Ролята на ЕС, обаче, не се свежда само до финансовия принос. Чрез своята регионална политика ЕС налага своето виждане за планирано развитие на местно ниво. От 2008г. насам регионалната политика се адаптира към променящите се потребности и по-тежките финансови условия. Регионалната политика на ЕС е инвестиционна политика. Тя подкрепя създаването на работни места, конкурентноспособността, икономическия растеж, подобряването на качеството на живот и

устойчивото развитие. Тези инвестиции подпомагат изпълнението на стратегия „Европа 2020” - стратегията на ЕС за насърчаване на интелигентния, устойчив и приобщаващ растеж.

В този параграф е разгледан **Общинският план за развитие**, в качеството си на важен стратегически планов документ за устойчиво интегрирано местно развитие, служещ от една страна като инструмент за решаване на приоритетни за общината проблеми и задачи и същевременно осигуряващ вход към националните и европейски финансови ресурси. С него се определят целите и приоритети за развитие на общината в съответствие с целите и стратегиите на плановите документи от по-висок ранг, като се отчитат специфичните характеристики и потенциала на общината. Част от ОПР е индикативна финансова таблица, обобщаваща възможните ресурси за реализация на дейностите и проектите. Действащите към момента общински планове за развитие обхващат периода до 2013 година. Общинският бюджет представлява финансовата сметка за приходите и разходите на общината за една бюджетна година, съвпадаща с календарната. Общинският план за развитие е стратегически документ, докато годишният бюджет и съответно годишната **инвестиционна програма** като част от него, се явява планов документ. Ето защо, постигането на целите и намеренията, залегнали в общинския план за развитие, обикновено е ограничено от наличните в бюджета ресурси. Във връзка с това е отделено внимание на **инвестиционните приоритети на общината**. Посочени са основни фактори, които трябва да се вземат предвид при избора на обекти за включването им в годишната инвестиционна програма на общината. Инвестиционната програма на всяка европейска община следва да бъде ориентирана към интегрирано местно развитие, което да допринесе за нарастване на привлекателността и качеството на живот на общината и да осигури конкурентна местна икономика основана на знанието, модернизирана и добре функционираща инфраструктура, устойчива заетост и качествена жизнена среда.

В последния **параграф четвърти** на първа глава **„Финансиране на инвестиционната политика на общината** се разглежда **същността и механизмът на капиталовото финансиране на общината**. Капиталовото финансиране е стратегия на общината за наличните инструменти и източниците за осигуряване на финансови ресурси за реализация на инвестиционните планове, програми и проекти. С финансовата децентрализация, определянето на бюджетните взаимоотношения на общините с централния бюджет се извършва по **механизъм**, който обхваща 3 компонента - обща допълваща субсидия, обща изравнителна субсидия и целева субсидия за капиталови разходи. Механизмът отразява разделените разходни отговорности между държавата и общините и създава единен подход при определяне на разходите за делегирани от държавата дейности за общините на база стандарти за финансирането им, приети с решение на Министерския съвет за съответната година. Общинската власт трябва да

има цялостна политика и стратегия за капиталовото бюджетиране т.е. ясна представа за това какви проекти възнамерява да реализира, каква е тяхната стойност и срок на изпълнение.

Изследвани са **източниците на капиталовото финансиране на общините**. Финансовата самостоятелност поставя нови изисквания към общините, свързани с необходимостта от активно търсене на инвестиционни ресурси и прилагане на съвременни подходи и методи на финансов мениджмънт. Това налага проучване на възможните източници и оценка на техните положителни страни и недостатъци. На тази основа следва да се определи оптималната капиталова структура на всяка инвестиция с отчитане на нейното отражение върху финансовото състояние на общината. По-голямата част от общинските инвестиционни намерения и проекти няма да могат да се финансират от бюджета на общината поради ограничеността на ресурсите в него. Подходите за набирание на средства за реализация на различните типове проекти са доста различни и зависят от спецификацията на тези проекти и от възможностите на различните финансиращи организации и донори. **Финансирането на общинските инвестиционни проекти се осъществяват от следните основни източници:**

- **държавни трансфери** - към тях се отнасят целевите субсидии. Те се предоставят на общините за постигане на строго определени инвестиционни цели. Обща тенденция за България през последните няколко години е относително намаляване на дела на държавните трансфери от общия размер на приходите в общинските бюджети, което показва намаляване на капиталовите средства на общините;

- **собствени приходи** - към тази група се отнасят: пълният размер на местните данъци и такси; преотстъпените на общините части от държавните данъци; постъпленията от разпореждане с общинско имущество; приходи от съучастия в стопански дружества. Основна тенденция е относителното увеличаване на собствените приходи от общия размер на приходите в общинските бюджети, което е резултат главно от намаляване на дела на държавните трансфери. Това е неблагоприятен фактор за инвестиционната активност.

- **привлечени средства**- източници на външно финансиране като: *търговските банки; агенциите за експортно кредитиране; фонд републиканска пътна мрежа; фонд приватизация; фонд жилищно строителство; фонд благоустройство на територията:*

- ***общинските облигации*** - един от най-новите дългови инструменти, ползван от общините в България през последните години. Емисията на общинските облигации е популярен източник на капиталово финансиране в развитите страни. В разработката са разглеждани някои от най-популярните общински облигационни заеми. Общинските облигации са достатъчно атрактивен, гъвкав и сравнително изгоден метод на финансиране, който може да се използва за осъществяване на важни проекти от общинската инвестиционна програма. Облигационното финансиране дава възможност на местните власти за сравнително кратък

период да осигурят финансови средства в големи размери, като разсрочват изплащането им за няколко години. По този начин общините привличат финансов ресурс за успешното решаване на значими местни проблеми и инвестиционни проекти.

- *средства по структурните фондове*, получени от международни институции по конкретни програми и проекти, предназначени главно за реконструкция, модернизация и разширение, както и за изграждане на обекти със социално предназначение, на инфраструктурни и комунално битови обекти, които са от съществено значение за създаване на благоприятен инвестиционен климат в общината.

За ползване на всички **видове привлечени средства** за капиталово финансиране, важен е въпросът за придобиването на **рейтинг**. Рейтингът се разглежда като оценка за кредитоспособността, която дава възможност на инвеститорите да преценят риска от неизплащане на дължимите плащания, базирайки се на обективната оценка на експертите от кредитни агенции.

Изложението в първа глава завършва със следните основни изводи:

- България се отдалечава от средното равнище за ЕС по ключови показатели на децентрализацията. Голяма част от данъчните приходи постъпват на централно ниво за разлика от другите европейски страни. Основният проблем, който се очертава е ограниченият финансов ресурс на общините, несъизмерим с наложените отговорности. Финансовата независимост на общините би позволила както предоставянето на по-качествени публични услуги, така и провокирането на инвестиции и икономическо развитие.
- Основни предизвикателства пред общинските инвестиции са свързани с: увеличаването на собствената приходна база на общините, осигуряването на адекватни инвестиционни равнища на общините и на значителни собствени средства за съфинансиране, защото голяма част от общинските инвестиционни намерения и проекти няма да могат да се финансират от бюджета на общината поради ограничеността на ресурсите в него.
- Основната цел на междуобщинските сдружения е да се поддържа, утвърждава и развива местното самоуправление и да се защитават местните интереси. От действията на общините и сдруженията им може да се постигне положителен стопански резултат, но не пряко, а чрез подобряване на нормативната уредба, създаване условия за инвестиране.
- Инвестиционната програма на всяка европейска община следва да бъде ориентирана към интегрирано местно развитие, което да допринесе за нарастване на привлекателността и качеството на живот на общината и да осигури конкурентна местна икономика.

мика основана на знанието, модернизирана и добре функционираща инфраструктура, устойчива заетост и качествена жизнена среда.

Във втора глава „ПРИВЛИЧАНЕ НА ИНВЕСТИЦИИ В СЪВРЕМЕННАТА ЕВРОПЕЙСКА ОБЩИНА” е отделено внимание на условията и факторите, които оказват въздействие за привличане на инвеститори в общината. В тази част на изследването са анализирани инструменти за повишаване на инвестиционната активност на общините – ефективен маркетинг, лобиране в европейски институции, международно сътрудничество и прилагане модела на публично-частното партньорство.

В параграф първи са систематизирани основни фактори, които оказват голямо влияние при взимането на решение от страна на бизнеса да инвестира в общината като:

Благоприятно географско разположение на общината - дадености, близост до пристанище, летище или голям пътен коридор.

Състояние на транспортната инфраструктура. Чрез нея пряко и индиректно се осигуряват условия за икономическо развитие. Състоянието на пътната мрежа е основен фактор, който определя конкурентоспособността. Доброто експлоатационно състояние и гъстотата на пътната мрежа спомагат за развитието на индустрията, селското стопанство, търговията и обслужването на населението. Подобренията в пътната инфраструктура е задължителен елемент в процеса на икономическото развитие и привличане на инвестиции.

Качество на живот в общината рефлектира върху демографските и социалните променливи. От своя страна условията на живот се определят от такива променливи като доходи, заетост, безработица, социално осигуряване, здравеопазване, урбанизация, образователна система, престъпност и др. Изучаването на начините на живот на населението на регионално или общинско равнище помага на фирмите да разберат по-добре какво предлага пазарът на работна сила като качество и количество, от една страна, и какви са техните потенциални клиенти, от друга страна. На тази основа може да се прецени доколко фирмените продукти и услуги съответстват на изискванията на пазара, както и да се открият пазарни ниши за разширяване на дейността им. Демографските променливи дават представа за това на каква работна сила може да разчита бизнеса в перспектива като се имат предвид тенденциите за промяна на броя на населението, промените във възрастовата, образователната, етническата и териториалната структури на населението, темпът на емиграция и имиграция и др¹⁰.

Социалната и демографска среда имат съществено значение за привличането на инвестиции в дадена община, поради това че обхващат голям брой разнородни елементи, които се отличават с висока степен на изграденост. Нещо повече - измененията в средата са с голям

---

¹⁰ Авторски колектив, Население и демографски процеси, НСИ 2010

мащаб и дългосрочно влияние върху дейността на фирмите. Същевременно трябва да се отбележи, че темпът на измененията в средата е различен за отделните групи променливи на социалната и демографската среда.

Енергийна осигуреност. Съвременният свят е изправен пред предизвикателството на енергетиката и околната среда, предизвикателство, което е ясно изразено в документите на ЕК¹¹ и което споделят всички държави-членки. В условията на изменение на климата, нарастващо глобално търсене на енергия и неяснота по отношение на бъдещите доставки трябва да се осигури конкурентоспособна и чиста енергия за европейските потребители. България не е изключение, като членка на ЕС трябва да се справи с това предизвикателство в кратки срокове. По отношение на бизнеса енергийното осигуряване е важна предпоставка за създаване на инвестиционен климат в дадена област.

Състояние и качество на околната среда в общината. Общините у нас се различават по географско местоположение, климат и морфология, както и по численост и структура на населението, по структура и степен на развитост на икономическите и социалните дейности. Структурата на общинската икономика и начина на използване на поземлените ресурси са важни фактори, които оказват влияние върху околната среда в широкия смисъл на думата. Те определят степента на въздействие на населеното място върху региона, върху националната икономика. Общините също така могат да бъдат разглеждани като екосистеми, всяка от тях със своя структура, функции и метаболизъм. Промените в качеството на околната среда са резултат от структурата на дейностите в градовете и селата.

Подготвени и захранени с инфраструктура общински терени, включително изградени такива за технологични и индустриални паркове. Ефективното общинско управление е предпоставка за успешното реализиране на политиката на общината във всички сфери. Управлението и разпореждането с имотите, общинска собственост, е част от условията за благоприятна инвестиционна среда, с което се цели привличане на капитали. Освен добрата локализация на дадена община, работата на администрацията и ниските данъци е много важно за бизнеса да има къде да осъществява своята икономическа дейност. В повечето случаи инвеститорите търсят община, която да разполага с обширни терени, за да могат да реализират инвестиционните си намерения. За подобряване икономиката на страната като цяло, как-

---

¹¹ Политиката в областта на околната среда се определя от членове 174 и 176 от ДЕО. Шестата програма за действие за околната среда „Околна среда 2010: нашето бъдеще, нашият избор“ определя стратегическата рамка за тази политика до 2012 г; Директива 2004/35/ЕО относно екологичната отговорност по отношение на предотвратяването и отстраняването на екологичните щети; Член 6, параграф 3в от Договора за ЕО изрично упоменава необходимостта от включване на защита на околната среда във всички секторни политики на Общността; През юни 2004 г. Комисията представи Европейски план за действие в областта на околната среда и здравето 2004—2010 г. (СОМ(2004)416), състоящ се от точки, чиято цел е подобряване на координацията между секторите здраве, околна среда и изследователска дейност. През юни 2007 г. ЕО публикува средносрочен преглед на плана за действие (СОМ(2007)314).

то и на индустрията в частност, все повече нараства значението на технологичните и високотехнологичните паркове и бизнесинкобаторите като основни направления на икономиката, основана на знанията. В тази насока внимателен анализ заслужават усилията да бъдат изградени специални зони за създаване, производство и реализация на високотехнологични продукти. Европейският и световен опит показва, че умелото ползване на научните изследвания, съвременните технологии и иновации, дава възможност да се предприемат активни действия за повишаване на конкурентоспособността на икономиката и стандарта на живот. Основно предизвикателство представлява преминаването към икономика на знанието и включването в глобалното информационно общество. Върху привличането на инвестиционни потоци несъмнено отпечатък ще поставят технологичните предизвикателства и иновационните възможности, пред които ще се изправят общините реципиенти¹².

Административни услуги, предоставяни на общинско ниво. С оглед социално-икономическото развитие на регионите и в частност на общините е изключително важно политиките на местните администрации да бъдат насочени към максимално ефективно взаимодействие с гражданите и бизнеса. В този контекст изключително важно е предоставянето на качествени административни услуги на общинско ниво. Електронното правителство¹³ предоставя нов начин за извършване на дейностите в публичния сектор като цяло и на общинската администрация в частност. То осигурява ефективно управление на промяната във всички аспекти на администрацията – нормативни, организационни, управленски, технологични и други. Поглеждайки по-детайлно в инструментите за реализацията на принципите на е-правителство, се стига до идеята на концепцията за обслужване на „едно гише“¹⁴. Тя е тясно свързана с цялостната концепция за електронно управление в страната, т.е. изграждане на единна функционална и информационна система за управление и административно обслужване на централно и на териториално ниво. Друг важен аспект, свързан с административните услуги е поддържането на публичните регистри – имотен регистър, регистър за общинското имущество, регистър за разпоредителните сделки с общински имоти и дали те са достъпни онлайн в интернет. Взаимодействието на гражданите и бизнеса с администрацията е от огромно значение за развитието както на национално, така и на общинско ниво.

Корупция. Възприятието за нивото на корупция в местната власт, директният сблъсък на хората с корумпирани служители, както и различните антикорупционни инициативи и инструменти за сигнализиране на корупционните практики, включително възпрепятстването

---

¹² **Николова Н.**, Анализ на формите, структурата и динамиката на чуждестранните инвестиции в Република България, доклад, Трета научно-практическа конференция „Инвестиции в бъдещето 2001”, изд. „Бряг-принт”, Варна, 2001 г

¹³ Декларацията от Конференцията в Брюксел на министрите, отговарящи за електронното правителство – ноември 2001 г.; Стратегията за електронно правителство, europe.bg/upload/docs/Strategy_E_government.pdf

¹⁴ Решение № 878 на МС от 29 ноември 2002 г

на конфликта на интереси и прозрачността на процедурите за обществени поръчки е най-чувствително за бизнеса. Според редица проучвания корупцията отразява проблеми, свързани с регулирането и данъчното облагане. Високите нива на регулирането и данъчното облагане могат да насърчават корупцията, когато фирмите се опитват да ги избегнат. Следователно има пряка връзка между наличието на корупция и бизнес средата на местно ниво.

Регулиране на стопанската дейност на местно ниво. Политиката за по-добро регулиране е основен приоритет на Европейския съюз, тъй като е важен фактор за постигане целите на Лисабонската стратегия. Регулаторната рамка и условията, които тя създава за развитие на бизнеса, са сред основните фактори за въздействие на държавата върху неговата активност и за стимулиране на растежа. Целта на програмата за по-добро регулиране 2010-2013¹⁵ е да улесни и да насърчи извършването на стопанска дейност, като се ограничи административната намеса и се минимизират изискванията към бизнеса при започване и развитие на стопанската дейност. По този начин се създават благоприятни възможности за инвестиране в общината.

Местни данъци и такси, фискални облекчения. Конкуренцията между общините по отношение на данъчната политика неминуемо води до по-добри условия за правене на бизнес, което е основен фактор в развитието на всяка община. На практика общините имат правото да определят размера на местните данъци и такси, които носят по-скоро символични постъпления в хазната, при това го правят в строго дефинирани рамки. Политиката в това отношение е много далеч от основната цел на стратегията за децентрализация – за ускорено прехвърляне на правомощия и ресурси от държавните органи към общините. Въпреки всичко, дори и ограничените възможности на общините да влияят на местните данъци и такси, правомощието дава своето отражение и вече се наблюдават различия в нивата на местните данъци и такси в различните общини. Това от своя страна означава, че за бизнеса в някои общини данъчното бреме е по-ниско, докато в други - по-високо и че равнището на местни данъци и такси може да стимулира **конкуренцията между общините в процеса на привличане на бизнес инвеститори.**

Равнище на управленски и административен капацитет. Модерната и ефективна общинска администрация е ключът към просперитета на всяка община, желаеща да привлича и задържа капитали. Ефективността на администрацията и административното обслужване се свързват с повишена производителност на икономиката и с повече инвестиции. Добре функциониращите институции и администрации са предпоставка за успешно формулиране и изпълнение на политики, по-добро управление на публичните средства, което допринася за социално-икономическото развитие на страната. Подпомагането на бизнеса и спомагането за

---

¹⁵ Програмата за по-добро регулиране 2010-2013г./актуализация/ на МС -стр.4-5

стартиране на нов бизнес е много важно. Доброто управление на местно ниво е предпоставка за поддържане на здравословен инвестиционен климат. Общините са места, които трябва да се променят към по-добро и да се превърнат в атрактивни търговски марки, да се разработят като продукт и да станат привлекателни територии за инвеститорите. Повишаването на популярността на дадена община изисква първо да се оценят активите или бизнес средата, която тя притежава.

В параграф втори „Инструменти за повишаване на инвестиционната активност на общините” се разглежда **маркетингът** на общината като **инструмент** за стимулиране на инвеститорския интерес. Проследено е развитието на маркетинга на населените места в исторически план. Маркетингът на съвременната община е един от основните инструменти за разработването и реализирането на стратегията за привличане на инвестиции и развитие на бизнеса. Основополагащо за маркетинга е да убедим потребител да купи определена стока или да използва дадена услуга. По същия начин, когато маркетингаме общината, полагаме усилия да привлечем някого да инвестира в определена икономическа дейност на територията на общината.¹⁶ Маркетингът на община е определен начин на мислене и действие на общинската администрация и предприемачите на локално равнище.

Разгледан е моделът за различните нива на маркетингова активност на Джоунс, Купи-ец-Теахан, Мориърти и Роули¹⁷. Първата категория общини е *без маркетинг*, втората с *не-експертен маркетинг*, третата категория общини използват *подразбиращ се маркетинг*, последната категория от общините - *усложнен маркетинг*. Изведени са маркетинг инструменти, които експертите за маркетинг на местата използват, когато позиционират и предават образа на мястото: рекламен лозунг; визуални символи; събития и действия и тяхното приложение в общините.

Маркетингът е надежден инструмент за привличане и балансиране на инвеститорски интереси на местно равнище. Без този инструмент органите на местната власт и местното самоуправление не могат успешно да промотират и насърчават местното икономическо развитие. Чрез маркетинга местните органи на управление и самоуправление могат да привлекат заинтересовани страни за каузата на бъдещото развитие на общината. Прилагането на маркетинг инструментариума изисква кадрите в общинската администрация да са в състояние да извършват маркетингови изследвания, да умеят да прилагат информационните технологии в този процес и постоянно да развиват марката на общината. Чрез създаване на специ-

---

¹⁶ Тонкова, Ст. „Съдържателни компоненти на регионалния маркетинг (Идеен и информационен аспект)” Сп. Народно стопански архив 2003, АИ "Ценов"с.8-11

¹⁷ Moriarty, J., Jones, R., Rowley, J. and Kupiec-Teahan, B., Marketing in Small Hotels, a qualitative study, Marketing Intelligence and Planning, (2008)

ализирани звена за услуги на местен и чуждестранен бизнес – маркетинг отдел, общината информира за себе си и съответно реализира по-добри икономически резултати.

Поставя се акцент в изложението по този параграф и върху **лобирането в Европейския съюз** като част от усилията за правене на европейски политики чрез отчитане ролята на организирани групи, в нашия случай общините, в европейското гражданско общество¹⁸. Взаимодействието се осъществява в режим на преговори и посредничество, а лобирането се възприема като специфичен вид консултиране. Като основни субекти на лобиране са посочени регионални организации, търговски асоциации, европейски граждански организации, големи фирми, мозъчни тръстове, юридически и консултантски фирми. Всички тези групи прилагат различни лобистки стратегии за придобиване на вътрешен или външен статус, колективни и директни действия, стратегии за застъпничество, създаване на различни алианси и мрежи, формиране на сложни коалиции в защита на своите интереси. Задълбочено са разгледани две основни разновидности¹⁹ на европейския лобизъм: лобиране за бизнес интереси и лобиране за граждански интереси и взаимодействието и връзката на лобирането на ниво община с тях. Характеризирани са категориите лобисти, чрез които може да се привлече внимание, интерес и инвестиции в страната и в частност в общините.

По-нататък в изложението се разглежда **международното сътрудничество** като възможност за ползване на полезни практики и опит и участие в съвместни проекти. Международното сътрудничество между общините е **инструмент**, който прави решенията на сложни и глобални проблеми възможни и конкретни. Една от предпоставките за развитие на международна дейност на ниво общини в България е ограничаването на бюджетните им средства. Засилването на международното сътрудничество между общините и градовете има важно значение за подобряване на общинските услуги, образованието, здравеопазването, социалното, икономическото и инфраструктурното развитие на локално ниво.

Разкрита е потребността на общините от модерни и алтернативни решения в областта на публичните услуги и в модернизиранието на инфраструктурните обекти и комуналните дейности в процеса на своето икономическо развитие и необходимостта от прилагане модела на публично-частното партньорство. Международната практика показва, че **публично-частното партньорство /ПЧП/** е един от **успешните финансови инструменти** за осигуряване на инвестиции, когато държавния и общинския бюджети не разполагат с необходимия ресурс и искат да осигурят по-добра стойност на вложените публични средства.²⁰ Нуждата от инвестиции с цел икономическо развитие, осигуряване на социална стабилност и подобрява-

¹⁸ Акиванов, В., Лобистка дейност и лобиране в ЕС, <http://www.aksyst.com>

¹⁹ Цакова, И., Лобистка дейност – същност, специфика, техники, в издание, "Лобиране и лобистки практики" на Институт за икономическа политика, София 2007, с.10-12

²⁰ Лазаров, В., Потенциални възможности и сектори за развитие на ПЧП в РБългария, ОП „Административен капацитет”, www.aksyst.com, с.1-2

не качеството на околната среда в общината налага разработването на иновационни методи за структуриране и финансиране на инвестиционни проекти. Проследено е развитието на публично-частното партньорство в Европа през последните години и са идентифицирани както трудностите, така и потенциалните възможности и секторите на приложение. Използването на модела на ПЧП дава нови възможности за финансиране и разработване на проекти и привличане на инвестиции от местните власти.

В резултат на проведеното изследване по отношение привличането на инвестиции на общинско ниво във втора глава са направени следните основни изводи:

- **Местните условия определят сравнителните предимства на една община и следователно – възможността ѝ да привлича и задържа инвеститори.** Фактори, които оказват влияние при вземането на решение от страна на бизнеса да инвестира са благоприятно географско разположение на общината, състояние на транспортната инфраструктура, социални и демографски променливи, енергийно осигуряване, качество на околната среда, общински терени, административни услуги, ниво на корупцията, местни данъци и такси, равнище на управленски и административен капацитет;
- **Сред инструментите за повишаване на инвестиционната активност на общината, голяма значимост имат:** маркетингът на съвременната община, лобирането в Европейския съюз, международното сътрудничество между общините, публично частното партньорство.

В глава трета **„АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ИНВЕСТИЦИОННИЯ КЛИМАТ В ОБЩИНА ПОПОВО”** са представени резултатите от проведеното емпирично проучване върху: **статуса на бизнес средата** в община Попово; **капиталовата програма** на общината; **управленския и административния капацитет**; **степената на удовлетвореност на местното население** от управленския и административния капацитет на общината и включените в нея населените места за създаване на добър инвестиционен климат.

В параграф първи „Статус на бизнес средата в община Попово” е направен анализ и оценка на състоянието на техническата и технологична инфраструктура, икономическа среда, околна среда, демографски и социални параметри в община Попово, имащи съществено значение за привличане на инвестиции. Значително място в изследването е отделено на местоположението на общината и състоянието на пътно-шосейната мрежа в нея. Едно от най-силните конкурентни предимства на общината е нейното благоприятно географско положение спрямо международните инфраструктурни коридори. В съответствие с проекта за автомагистрала “Хемус” през територията на общината ще преминава една от активните комуникационни

оси “изток-запад”, което ще подобри в още по-голяма степен транспортните и социално-икономическите връзки на района. Всичко това е предпоставка за превръщане на Попово в естествен комуникационен център в тази част на страната, както и за по-големи възможности на общината за развитие на активни интеграционни взаимоотношения не само със съседните, но и с Черноморските области.

Фактор за засилване на местната конкурентоспособност и привличане на инвестиции е развитие и модернизация на инфраструктурата. Доброто качество на транспортната инфраструктура е важно за икономическия растеж и заетостта. В тази част са разгледани ремонтираните пътни участъци в община Попово и населените места, които на този етап са недостатъчни. Изследването продължава с отношението на община Попово към развитие на конкурентоспособна местна икономика, модернизация на производствената база, подобряване на достъпа до информация и знания. Този приоритет е свързан и с развитието на бизнес зони, технологични паркове, развитие на бизнес и пазарна инфраструктура. За съжаление в общината е реализиран един проект за подобряване на бизнес средата с технологично обновяване. Крайно недостатъчно за задвижване колелото на успеха с технологична и иновационна бизнес инфраструктура

Икономическото развитие на община Попово се характеризира с различна динамика, все още неблагоприятна в сравнение със средната за страната и останалите общини в Североизточен район. Община Попово се нарежда на 81-во място сред 264 български общини по Индекс на БВП. Община Попово е със сравнително ниска гъстота на фирми /брой фирми на 1000 жители / - 21.7 в сравнение със средната за страната 30,9 и средната гъстота на фирми за Североизточен район – 28.7. Преобладаваща част от предприятията в община Попово (89 %) са микро, с брой на заетите под 10 човека. Водещ стопански отрасъл е преработващата промишленост. Основна предпоставка за повишаване на конкурентоспособността е успешното извършване на инвестиционна дейност. Инвестирането на средства води до промяна на основните характеристики, а от там и на икономическото поведение на фирмите в средата, в която функционират. В анкетната карта е направено проучване на фирмите с местен и чуждестранен капитал в община Попово, а инвестициите са класифицирани според нивото на риск при осъществяването им.

Направена е оценка на **демографската и социална среда** в община Попово и прилежащите ѝ населени места. Развитието на демографската система е повлияно от икономическата и социална ситуация. Демографската структура на населението е подчинена на установилите се през последните години общи тенденции за страната - намаляване на броя на населението, застаряване на населението, ниска раждаемост, намаляване броя на сключените бракове, отрицателен естествен прираст и засилени миграционни процеси.

Населението на община Попово по данни от преброяването към 01.02.2011г. е 28 775 души, от които мъже - 13 965 и жени - 14 810. В сравнение с преброяването през 2001 г. (36208 души) населението е намаляло със 7803 души или с около 20%. Населението в активна възраст между 18 и 64г. е 17508 души или 61,6% от населението на общината. Общинският център град Попово наброява 15548 души, което представлява 49.9% от населението на общината.

Проследени са тенденциите в естествения и механичен прираст на населението през последните пет години. Тенденцията е отрицателна - населението на общината ежегодно намалява. Това се дължи както на отрицателните стойности на естествения прираст, така и на миграцията, най-често на хора в активна трудоспособна възраст към други икономически по-силно развити региони или страни. Основните причини за това са понижения жизнен статус на населението през последните двадесет години, както и въздействието на икономическата и финансова криза. По данни на ДБТ – Попово, равнището на безработица за община Попово е по-високо от средното равнище за страната. Направен е сравнителен анализ за последните няколко години и е проследена заетостта по отраслови сектори в предприятията в община Попово. Средната годишна работна заплата в община Попово е по-ниска в сравнение със средната годишна работна заплата за Област Търговище и страната.

Изследвана е и **енергийната и околната среда на общината**. Енергийната система се характеризира с добре изградена мрежа, която не създава сериозни затруднения при захранването с електроенергия на промишленото и битово потребление. Изграждането на ефективни системи за газификация изисква по-малко средства отколкото изграждането на електрическа мощност за задоволяване на същото потребление, а в същото време ще се постигне както социален, така и екологичен ефект. От една страна ще се намалят енергийните разходи на населението, а от друга страна ще се намалят вредните емисии от въглероден диоксид. Високата цена на електроенергия и ниските доходи на населението водят до повишена консумация на твърди горива, което е причина за замърсяване на въздуха. На територията на община Попово няма изградени крупни промишлени обекти, които силно да влошават санитарната обстановка и хигиенни качества на атмосферния въздух, водите и почвата.

В параграф втори „Инвестиционната политика на община Попово” на първо място е отделено внимание на целите и приоритетите на Оперативния план за развитие - Попово, които формират насоките в **инвестиционната политика** на община Попово 2007 -2013г. Те са в съответствие с европейските, националните и регионалните планови и стратегически документи и са **твърде амбициозни**. Липсва точно определено време за постигане на целите и няма яснота по отношение на конкретни действия и мерки за тяхното изпълнение.

Разглежда се финансирането на инвестиционната политика на община Попово.

Върху изпълнението на инвестиционната политика оказва влияние в най-голяма степен икономическата и финансова криза, вследствие, на което държавният и общинският бюджети са силно лимитирани, частните инвестиции оскъдни и общината разчита предимно на привличане на средства от Европейските фондове посредством оперативните програми и Програмата за развитие на селските райони. Като член на ЕС България и в частност общините имат възможност да ползват сериозен финансов ресурс по линия на тези фондове. Община Попово е бенефициент по четири от седемте оперативни програми. При разработване програмата за финансиране на инвестиционната политика, финансовият екип се съобразява с това, което е приоритетно и най-необходимо, преходни обекти от предходни години, средства за финансиране на проекти по оперативните програми. В настоящия момент, участието на частния сектор в изпълнението на ОПР и проектите свързани с него е ограничено. Липсват съвместни проекти между местната власт и частния капитал в сферата на публичния сектор. Въпреки това тази възможност за системата за финансиране на регионалното развитие трябва да бъде проучена и използвана в по-задълбочена степен при изготвянето на ОПР за следващия програмен период 2014-2020г.

За подобряване на капиталовото финансиране на инвестиционната политика на община Попово са систематизирани съществуващите структурни и законодателни проблеми, които затрудняват изготвянето на дългосрочна стратегия и политика на капиталовото финансиране на местно равнище. Независимо от тези ограничения, местните власти в България и в частност в община Попово, имат възможност да реализират инициативи в капиталовото финансиране. Общинската политика на капиталово финансиране представлява съвкупност от икономически, административни и нормативни мерки и действия на местната власт, насочени към осигуряване и реализиране на инвестиционната дейност и икономически растеж на територията. Усъвършенстването на нормативната база, регламентираща капиталово финансиране на общините, ясното разграничаване на компетенциите на местните власти и контрола върху тяхното реализиране, както и инициативите на общините, са предпоставка за разработване и осъществяване на съвременна общинска политика на капиталовото финансиране.

Що се отнася до капацитета на община Попово за усвояване на средства по структурните фондове, общината е изправена пред трудности при усвояването на средствата от фондовете на ЕС. Предложени са мерки за преодоляване на тези трудности и подобряване на капацитета на общината - изготвяне на планове и програми за развитие на общината; използване на консултантска помощ; партньорство с неправителствени организации и бизнеса; сътрудничество с други общини, областната и държавната администрация; качествено,

ефективно и координирано обучение на персонала, ефективно използване и развитие на човешките ресурси и административната структура.

В параграф трети „Местни условия за привличане на инвеститори в община Попово” са изследвани местните данъци и такси, общинските терени, качеството на административните услуги, ниво на корупцията, управленският и административен капацитет на община Попово.

Анализирани са местните данъци и такси по вид и размер, които оказват съществено влияние върху дейността на бизнеса. При сравнение с налозите в област Търговище и други общини се установи, че община Попово е със сравнително ниски местни данъци и такси в страната. Що се отнася до общинските терени - придобиването, управлението и разпореждането с имущество – собственост на Община Попово се извършва под общото ръководство и контрол на Общински съвет в интерес на населението на общината, в съответствие с разпоредбите на закони и наредби. Управлението на общинската собственост е в съответствие с главната стратегическа цел и приоритетите на общинския план за развитие на община Попово за периода 2007-2013 г. При упражняване на правомощията си по придобиване, управление и разпореждане с общинско имущество, органите следят приоритетно за защита на обществения интерес. Общественият интерес е свързан с увеличаване на собствените приходи на общината и възможността за подобряване на благосъстоянието на гражданите. Пряко няма как да бъде постигната целта с благосъстоянието, но косвено е напълно възможно чрез създаване на работни места. Община Попово разполага с публична и частна общинската собственост. За бизнеса е от значение частната общинска собственост - незастроени терени, застроени нежилищни имоти, жилищни имоти, земеделски земи, гори и язовири. При анализирането на всеки вид от общинската собственост са открити както рисковите и слабите страни, така и силните страни и възможности. Основна препоръка е да се оптимизира процеса на управление на частната общинска собственост и да се развие потенциала на всеки имот.

За гарантиране на качество на административните услуги и преодоляване на корупционните практика община Попово поддържа собствена интернет страница. Общината определя степента на предоставяните услуги по електронен път от общинската администрация като трета степен. Индикаторът трета степен поколение²¹ на Института за пазарна икономика означава „Двупосочно взаимодействие: потребителят на услугата - освен получаването на информация и изтеглянето на бланки, може да изпраща писма, формуляри и др. по електронен път, но администрацията не е задължена да му отговори в реално време или по същия начин.” В община Попово функционира „едно гише” и етапа на готовност за практи-

---

²¹ „Административен и бизнес въпросник” към изследването Местни условия за правене на бизнес, ИПИ

ческа работа на едно гише се определя според административния въпросник на Института за пазарна икономика на „Работещ етап - има едно място за достъп и потребителят може да се свърже с администрацията лично, по телефон или да получи информация чрез интернет”. Относно публичните регистри, община Попово поддържа имотен регистър и регистър на общинското имущество, които са публично достъпни и в интернет, но не поддържа публично достъпен регистър за разпоредителните сделки с имоти - общинска собственост.

Около 80% от представителите на фирми в община Попово, на които им бяха зададени въпроси относно корупцията, смятат, че няма сериозен проблем с корупцията при работата на местната власт. Всички частни фирми на територията на община Попово са на мнение, че има адекватни правила и регламенти, които изискват максимална прозрачност по финансовите въпроси в общината и че местната власт осъществява ефективна антикорупционна инициатива.

За очертаването на някои актуални проблеми, които засягат **управленския и административен капацитет, местните публични услуги, процеса на фискална децентрализация** в община Попово, са използвани обобщените данни от проведеното за целите на дисертационния труд представителното проучване - анкетно изследване във всички населени места на територията на община Попово. Извършеното проучване на територията на община Попово позволи да се очертае текущото състояние на провежданата реформа в местното самоуправление на нашата страна. В резултат на получените данни е направен сравнителен анализ на управленския капацитет между отделните населени места в общината. Определени са факторите, които са предпоставка за повишаване качеството на местните услуги. Като такива са изведени **нивото на образователен ценз, наличието на тесни специалисти в общинската администрация и финансовият мениджмънт на местната власт**. Първите два фактора са предпоставка за качеството на управленския процес. Повишаването на техните нива ще подобри както икономическото състояние на отделните фискални структури, така и на количеството и качеството на предлаганите от тях блага. Необходимо е обаче тези фактори да бъдат едновременно съчетани с подобрения във финансовия мениджмънт. В България местната власт се възприема като пасивен участник в процеса на привличане на инвестиции. Това е пречка за провеждане на една проактивна политика спрямо бизнеса. Общините по принцип не разполагат с квалифицирани кадри в тази насока, както и адекватна законодателна рамка. За да се засили ролята на общината в тези процеси е необходимо повишаване капацитета на местната власт.

В параграф трети „Възможности за подобряване на инвестиционния климат в община Попово и управлението му чрез инструментариума на маркетинга” общината е поставена в модела за нивата на маркетинговата активност на Джоунс и неговите съавтори.

Доказва се, че тя пасва най-добре на нивото за „не-експертен маркетинг”. Местната администрация осъзнава ползите от маркетинга, но не разполага с капацитета, за да бъде ефективна. В общината не съществува маркетинг отдел, който да събира информация, да изгражда атрактивна марка на общината като място за бизнес и съответно да предлага и продава тази марка. Общината може да опише конкурентните си предимства, но не е много ясна целевата група от бизнес предприятия, които иска да привлече и каналите за реализация. Посочени са стъпките за подобряване на инвестиционния климат в община Попово и маркетинг инструментариума за осъществяването им:

➤ **Интернет страницата на общината**, в която да се обогати линка „Икономика” като се включи визия на община Попово, маркетингов профил на общината, информация за свободните терени и сгради, бизнес каталог и инвестиции, гише на предприемача и др.;

➤ **Създаване на маркетинг отдел**, който трябва да се фокусира върху бизнеса в общината, да наблюдава конкуренцията в другите общини, да управлява марката „община Попово”, да открива и напътства външни инвеститори, да комуникира вътре в общината, да „продава” или предлага публичните услуги, свързани с бизнеса, да определя стратегии и планове и да ги изпълнява;

➤ **Развитие на междуобщинско сътрудничество** /мрежи, клъстери, индустриални паркове/. Разгледани са предимствата от създаването на клъстер от общини;

➤ **Инструменти за позициониране и предаване образа на общината:**

- *Рекламен лозунг.* Попово е наричано „Бялото градче”. В унисон с този извод е маркетингането на общината и градът да бъде под лозунга „Инвестирайте в Бялото градче”. Белият цвят е символ на чистите и коректни отношения, на доверието и благополучието.
- *Брандинг* - това е да накараш някой, който има потребност от продуктите ти да те опознае, хареса и да ти има доверие. Разгледан е методът за посочване на една единствена дума, с която може да се опишат възможностите за инвестиции в община Попово. Това, което може да направи един бъдещ маркетинг отдел е да попита всички управители на местните фирми, както и бизнес посетителите коя е думата, с която биха описали бизнес възможностите в общината. Така най-лесно ще се стигне до настоящия образ или профил на бизнеса в общината и очакванията на инвеститорите, какво точно очакват да им бъде предложено, за да имат интерес да инвестират.

➤ **Рекламна политика по налагане марката на община Попово:**

- *Събития.* Събитията са важни инструменти от маркетинга за привличане вниманието на инвеститорите. Годишна икономическа изява на община Попово

може да бъде организирането на международен форум „Инвестирай в бялото градче”, съпътстван от търговско изложение. Основната цел на форума и изложението е подпомагането на икономическото развитие на общината и бизнеса в нея чрез привличането на външни инвеститори и партньори за осъществяването на мащабни инфраструктурни и промишлени проекти. Това е един съвременен модел за създаване на делови контакти на местно и международно ниво, за генериране на нови идеи и за стимулиране на инвеститорския интерес към община Попово. На търговското изложение ще се презентира дейността и продуктите на местните фирми, както и на побратимените градове. Програмата може да бъде съпътствана от откриването на нов производствен обект или модернизиранието и разширяването на вече съществуващ.

- *Рекламни материали.* Информационните и рекламни материали са изключително важен елемент от маркетинга. Те биха допринесли за промотиране на бизнес възможностите на общината и популяризиране на нейната визия. Първа стъпка на община Попово в тази насока може да бъде обновяването и разширяването на линка „Икономика” в сайта на общината. В подлинка „Потенциал на общината” трябва да се включи подробен маркетинг профил на общината на български и английски език, свободни терени и сгради, „Гише на Предприемача”, Бизнес зони. Да се направи рекламен диск с филм за бизнес и инвестиционните възможности в общината и справочно-рекламен каталог, включващ бизнес профил на общината, описание на разработените публични и частни проекти, свободните общински активи за предприемачество, презентация на фирмите в общината.

От изложението в трета глава могат да се направят следните основни изводи по отношение на:

- **Статуса на бизнес средата в община Попово**

Благоприятното географско разположение спрямо международните инфраструктурни коридори, позволява Попово да се оформи като естествен комуникационен център в североизточната част на страната и да развие активни интеграционни взаимоотношения. Нивото на пътната инфраструктура в общинския център-град Попово е незадоволително, особено в промишлените зони, което силно затруднява дейността на местните предприемачи. Тези зони трябва да станат атрактивни, за да привличат нови инвеститори. Икономическото развитие на община Попово се характеризира с различна динамика, но все още неблагоприятна в сравнение със средната за страната и останалите общини в Североизточен

район. Населението на общината ежегодно намалява. Община Попово се характеризира с високо равнище на безработица и ниска средна годишна работна заплата.

- **Инвестиционна политика на община Попово**

Усъвършенстването на нормативната база, регламентираща капиталово финансиране на общините, ясното разграничаване на компетенциите на местните власти и контрола върху тяхното реализиране, както и инициативите на общините, са предпоставка за разработване и осъществяване на съвременна общинска политика на капиталовото финансиране.

- **Местни условия за привличане на инвестиции в община Попово**

Община Попово е със сравнително ниски местни данъци и такси в страната. Основна препоръка по отношение общинските терени е да се оптимизира процеса на управление на частната общинска собственост и да се развие потенциала на всеки имот. Факторите, които са предпоставка за увеличаване качеството на местните услуги са нивото на образователен ценз, наличието на тесни специалисти в общинската администрация и финансовият мениджмънт на местната власт. Местната власт се възприема като пасивен участник в процеса на привличане на инвестиции. Това е пречка за провеждане на една проактивна политика спрямо бизнеса. За да се засили ролята на общината в тези процеси е необходимо повишаване капацитета на местната власт.

- **Възможности за подобряване на инвестиционния климат в община Попово и управлението му чрез инструментариума на маркетинга са:**

- създаване на маркетинг отдел в общината;
- развитие на междуобщинско сътрудничество;
- проактивна рекламна и информационна политика за позициониране марката на община Попово – обогатяване интернет страницата на общината; атрактивен рекламен лозунг, лого, брандинг, събития и действия;

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В условията на глобализация се засили конкуренцията между местата, независимо дали са градове, общини или области. Те се състезават, за да спечелят международен престиж и бизнес инвестиции. В контекста на икономическите условия, при функционираща пазарна икономика, осигуряването на комплексна и хармонична бизнес среда е приоритет на политиката за устойчиво развитие на всяка една държава. Като обособена административно-териториална единица общината играе особена роля в тази насока.

Повишаването на конкурентоспособността на общината спомага за устойчивото развитие на страната като цяло. В това отношение в дисертационния труд се отглежда съществена роля на местната администрация. Тя следва да открие обективно местните условия за правене на бизнес, както и да популяризира местното икономическо развитие като предпоставка за задържане и по-нататъшно разширяване на вече съществуващия бизнес и привличането на нов такъв. За целта е необходимо да се засили маркетинговата активност на общинската администрация.

Общината е не само административно-териториална единица, но и икономически субект и място за бизнес. В този аспект, съвременните методи и техники, които са присъщи за функционирането на бизнеса могат да допринесат за качествено и устойчиво развитие на общините. Изграждането на устойчива и привлекателна бизнес среда в общината се обуславя, от една страна, от икономическата и политическа обстановка в страната, от взаимоотношенията между общините и централното правителство, от информационно-комуникационните технологии, от физическата инфраструктура и др. От друга страна, тя се определя от административния капацитет, обусловен от образователно-квалификационното равнище на служителите. Създаването на специализирани звена за услуги на местен и чуждестранен бизнес като маркетинг отдел; работа по физическата и телекомуникационната структура; привличане на интелектуален капацитет и специалисти; реклама; събития и връзки с обществеността са начините, чрез които общината да информира за себе си и съответно да реализира по-добри икономически резултати.

Община Попово е представена като съвременна европейска община. В дисертационния труд е поставен акцент върху количествените и качествени измерения на местните услуги, условията и възможностите, които общината предлага на бизнеса. Изведени са насоки за формиране на по-благоприятна представа за инвестиционните възможности на общината, изразяващи се в повишаване на административния капацитет и подобряване на местните публични услуги, които да станат достояние на съществуващи и потенциални чуждестранни и национални инвеститори чрез инструментариума на маркетинга. В условията на глобална икономическа криза, инвеститорите са настроени консервативно към рисковите пазари и за

да ги привлече, в условията на конкурентна среда, общината трябва да има дългосрочна стратегия за развитие на бизнес средата в унисон с националното и европейското законодателство.

Инвестиционните възможности на общината представляват „мост“ между потенциала на общината и използването на този потенциал в полза на местната общност. Локалното развитие е важно не само за развитието на общината, но и за държавата като цяло. Това е основното в стратегия „Европа 2020, защото ключовата дума в този програмен документ е растеж. Растеж, основан на знанието, устойчивостта и приобщаването. Именно за целите на устойчивия растеж трябва да се стимулира развитието на по-конкурентна икономика във всяка една община.

Актуалната, сложна и широкообхватна тема за инвестиционните възможности на общината предлага не само повече изследователска работа, но и бъдещи нови спекти на изследване свързани с: възможностите за регулиране на реда и условията за капиталово финансиране на общините; дефинирането правата на общините по отношение на ползване на финансовите инструменти (преференции, ограничения, гаранции, обезпечения), подходи за увеличаване на конкуренцията между общините за привличане на инвеститори и др..

IV. СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Разгледан е статусът на съвременната европейска община през призмата на инвестиционните възможности като са систематизирани особеностите на местните финанси и услуги за осъществяване на общинска инвестиционна политика. Установено е забавяне на процеса на децентрализация, което затруднява реализирането на регионални и общински политики. Изведени са инициативи за подобряване капиталовото финансиране на инвестиционната политика на общината като диверсификация на структурата на общинските приходи; реализиране на инвестиционните проекти; актуализация на общинската приватизационна програма; администриране на услуги.

2. Анализирани са местните условия и фактори, които определят сравнителните предимства на една община и възможностите ѝ да привлича и задържа инвеститори. Предложени са инструменти за повишаване на инвестиционната активност на общините за реализиране на общинска инвестиционна политика – активен маркетинг на общината, лобиране в европейски институции и международно сътрудничество, прилагане модела на публично-частното партньорство.

3. Върху основата на извършен анализ и оценка на инвестиционния климат в община Попово са изведени насоките за формиране на благоприятна инвестиционна среда, изразяващи се в повишаване на управленския и административен капацитет, подобряване качеството на предлаганите местни публични услуги и на финансовия мениджмънт на общината, които следва да станат достойние на съществуващи и потенциални чуждестранни и национални инвеститори.

4. Идентифицирани са възможности за повишаване на инвестиционната привлекателност на община Попово и управлението ѝ чрез инструментариума на активния маркетинг – провеждане на проактивна рекламна и информационна политика по налагане марката на община Попово, създаване на маркетинг отдел в общината, развитие на междубщинско сътрудничество.

V. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. **Андреева, Ив.**, Маркетинг на бизнес възможностите на съвременната европейска община - гарант за растеж и просперитет през следващото десетилетие, в сборник с доклади от трета национална научна конференция за докторанти по стопански и правни науки „Стратегия 2020 на Европейския съюз и поведение на институциите и икономическите субекти”, проведена на 29 април 2010 г. УННС, Издателство „Авангард Прима”, май 2010, Том 3, с.180-186

2. **Андреева, Ив.**, Маркетинг на бизнес възможностите на общината – важен елемент на доброто местно управление и предпоставка за по-добър живот в съвременния свят, в сборник с доклади от Студентска научна конференция „Управлението като начин на живот в съвременния свят”, проведена на 16 май 2011г. във ВСУ, Университетско издание-2012 с.14-22

3. **Андреева, Ив.**, Маркетингът на общината – инструмент за предлагане на продукта „община” и привличане на инвестиции за подобряване на локалното развитие” – доклад от научна конференция на младите изследователи „Стратегия за развитие на българската икономика и външноикономическата дейност след кризата” – 27.04.2012 ВСУ- /под печат/